

TRABZON İL HALK KÜTÜPHANESİ'NDEKİ ARAP DİLİ ve BELÂGATİ KONULU YAZMALAR

Murat SULA*

Özet

Bu çalışma, Trabzon İl Halk Kütüphanesi'nde Arap Dili ve Belâgati alanındaki yazmaların tanıtımını amaçlamaktadır.

Çalışma, giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Girişte konuyla ilgili genel; birinci bölümde eserlerin yer aldığı kütüphane hakkında özet; ikinci bölümde yazmalara dâir tanıtıcı malûmat verilirken üçüncü bölümde çalışmada takip edilen metot konusunda özet malumat ve son bölümde farklı konulardaki yazmaların listesi konularına göre sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yazma, Arap Dili ve Belâgati, Trabzon, Nahiv, Sarf.

Manuscripts on Arabic Language and Eloquence at Trabzon Public Library

Abstract

Purpose this study is informing about manuscripts at Trabzon İl Halk Kütüphanesi with general information.

This article is consisting of introduction and four sections. In the Introduction we have informed summary knowledge about subject; in the first section we have examined short story of the library; in the second section we have given general information about manuscripts; in the third we have examined short infor-

* Yrd. Doç. Dr., KTÜ İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belâgati. E-mail: muratsula@gmail.com

mation about methods of study and in the end section we have presented list of manuscripts.

Key Words: Manuscript, Arabic Language and Rhetoric, Trabzon, Syntax, Morphology.

Giriş

İslâm kültür birikiminde ve kültür karşılaştırmalarında önemli yere sahip olan yazmalar, bilindiği gibi, çoğunluğu matbaanın kullanımı yaygınlaşmadan önce farklı sâiklerle kaleme alınmış el emeği eserlerdir. Bu tür eserlerin dünyada ilk olarak hangi tarihte kim tarafından kaleme alındığı kesin olarak bilinmemekle birlikte İslâm kültüründeki ilk numuneleri, Hz. Ebû Bekr'in hilâfeti döneminde toplanan Kur'ân'dan Hz. Osman'ın emriyle istinsâh edilen Mushafların teşkil ettiğini söylemek iddialı bir ifâde olmasa gerek.

İslâmiyet'in zuhûrundan sonra Müslüman milletlerin yazı sahasında kısa zamanda önemli ve hızlı ilerleme göstermeleri bu tür eserlerin çoğalmasında ve bunun bir sonucu olarak kütüphanelerin tesisinde önemli etkisi olmuştur.

Türklerin, İslâmiyet'i benimsemelerinden sonra, bu alanda önemli katkılarının olduğu, hatta farklı tarihlerde diğer milletlerden daha çok önemli hizmetlerde buldukları bilinen bir gerçektir. Bu ulus, farklı zaman dilimlerinde tesis ettikleri devletlerin hâkimiyetindeki topraklarda İslâm kültürünü yaşatma ve gelecek nesillere aktarmada ihtiyaç duyulan müesseselerin vücûda getirilmesinde insanüstü gayret sarf etmişlerdir. Bu tür kuruluşların resmî ve gayr-ı resmî örneklerini, birçoğu hâl-i hazırda ayakta olmasa dahi, Türkiye coğrafyasında farklı bölge, şehir hatta köy ve mahallelerinde görmek mümkündür.

Çalışmamızda, hayatiyetini kaybetmiş veya işlevi değişmiş bu tür müesseselerden Trabzon İl Halk Kütüphanesi'ne devredilmiş olan yazmalar arasından Arap Dili ve Belâğati konulu olanların tanıtımı esas alınmıştır. Ancak çalışmanın tamamlayıcı unsurlarından olduğunu düşündüğümüz için yazmaların yer aldığı kütüphâne ile yazmalardan sözünü ettiğimiz alanın haricinde Arapça olarak kaleme alınanlar hakkında da genel bilgi sunmak faydalı olacaktır. Bu nedenle, öncelikle kütüphâne ile ilgili, ardından yazmalar hakkında genel bilgi verilecektir.

I- Trabzon İl Halk Kütüphanesi

Trabzon İl Halk Kütüphanesi, 01 Ekim 1927 tarihinde, şimdiki Atatürk Alanı'nda, daha önce Necmiati Spor Kulübü tarafından kullanılan binada¹ hizmete açılmıştır. 1961 yılında Trabzon Valiliği ve Belediye Başkanlığı'nun işbirliği neticesinde Atapark içinde şimdiki bina yapılmış ve 9 Mayıs 1966 tarihinden itibaren kütüphane hizmetleri burada verilme-ye başlanmıştır.

Kütüphanede 56453 civarında kitap bulunmakta olup, bunların çünyeye bilgilerine bilgisayar otomasyon ortamından ulaşma imkânı sağlanmıştır. Ayrıca, muhtelif konulardaki Arap harflerle matbu 3940 adet eserin de kataloğu hazırlanmış ve okuyucuların hizmetine sunulmuştur².

Kütüphane, resmi kayıtlara göre, 475 cilt yazma eseri barındırmaktadır. Yüksek Lisans tezimizi hazırlarken bu eserler üzerinde yaptığımız genel araştırmada bunlardan 533'ünün Arapça, diğerlerinin ise Osmanlı Türkçesi ile Farsça olarak kaleme alınmış olduğu tespit edilmiştir. Bilinliği üzere bu tür eserler arasında mecmûalar bulunabileceği için sayıları konusunda kesin bir şey söylemek mümkün olmamaktadır.

II- Yazmalar Hakkında Birkaç Söz

Trabzon İl Halk Kütüphanesi'ndeki yazmalar, diğer kütüphanelerdeki gibi, genel olarak, daha çok sosyal bilimler alan konularında olmakla birlikte çoğunun, o dönemde Osmanlı medreselerinde Arap Dili ve Belâğati, Fıkıh, Kelâm, Tefsir, Hadis, Kırâat, Mantık ve Tasavvuf gibi muhtelif alanlarda ders kitabı olarak okutulanlardan ibaret olduğu anlaşılmaktadır. Bu eserlerden, dili Arapça olanların 400 küsuru metin, diğerleri ise şerh, hâşiye ve talik türü eserlerdir.

Yazmalardaki ferâğ ve istinsâh kayıtları, o eserin âdeta kimliğidir. Zira ferâğ kayıtlarda, eserin kim tarafından hangi tarihte, nerede ve hangi amaçla kaleme alındığına dâir bilgilerin yanında müellif nüshası olup olmadığı, müellifin vefatına yakınlığı ve uzaklığı konusunda önemli bilgiler bulmak mümkündür. İstinsâh kayıtları ise genellikle eserin çoğaltılmasıyla ilgili bilgileri ihtivâ etmelerinin yanında az da olsa ferâğ kayit-

Günümüzde Gazeteciler Cemiyeti olarak kullanılmaktadır.

Bu bilgiler, 14.01.2013 tarihinde (<http://www.trabzonkulturturizm.gov.tr/belge/1-72074/kutuphanelerimiz.html>) adresinden özetlenerek alınmıştır.

Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2012, Cilt: XVI, Sayı: 2

larına ait konularda önemli bilgileri de içerebilirler. Bu iki kayıt açısından eserleri incelediğimizde şöyle bir tabloyla karşılaşmaktayız.

Müelliflerin vefat tarihleri dikkate alındığında bu eserlerin, h. II-XIII. aralığında yaşamış yazarlara ait oldukları dikkat çekmektedir. Buna göre, bu eserlerden en eskileri sırasıyla, İmam Azam'ın (150/768) *el-Fıkhü'l-ekber'i* ve *Vasiyyet(u'l-İmânu'l-a'zam* isimli eserler)i, Müslim el-Kuşeyrî'nin (261/875) *el-Câmiu's-sahîh'i* ile el-Buhârî'nin (256/870) *el-Câmiu's-sahîh'i* iken en yenisi, Müftizâde Muhammed Sadık b. Abdurrahman b. Süleyman el-Erzincânî'nin (1223/1808) *Şerh^{um} alâ Şerhi'l-İstiâre li-İsâmeddîn el-İsferâînî* isimli risâledir.

Yazmaların istinsâh tarihlerini incelediğimizde, bu tarihin, h. III. asrın ikinci yarısı ile XIV. asrın ilk yarısına kadar uzandığı görülmektedir. Bu zaman aralığına göre; Ebu'l-Kâsım, Abdulkerim b. Havzân el-Kuşeyrî'nin (465/1073) *Risâletü'l-Kuşeyrî'si*, müellifin vefat tarihinden yirmi sekiz; Muhammed b. Pîr Ali el-Birgivî'nin (981/1537) *Cilâ'u'l-kulûb'u* on bir yıl ve Celâleddîn Abdurrahman b. Ebî Bekr es-Suyûtî'nin (911/1505) *el-Câmi'u's-sağîr min hadîsi'l-beşîri'n-nezîr'i* beş yıl önce yazılmaları veya çoğaltılmaları nedeniyle müellif nüshası veya müellifin gördüğü nüsha olmaları açısından ayrı bir önem arz etmektedirler.

İstinsâh tarihi itibarıyla bunlardan, h. 806'da istinsâh edilen Rükneddîn Hasan b. Muhammed b. Şerefşâh'ın (715/1315) *el-Vâfiye fi Şerhi'l-Kâfiye'si*, h. 1135 yılında istinsâh edilen Atalı Veliyyudîn Mustafa b. Hamza'nun (1085/1674) *Netâicu'l-efkâr: Şerhu Izhârî'l-esrârı* ile 1220 tarihinde çoğaltılan Zeynizâde Hasan b. Ahmed'in (1168/1755) *Hallu esrârî'l-ahyâr fi muribi'l-Izhârı* müellifin vefât tarihine en yakın olanlar iken; 1202 yılında kopyalanan Ebû Muhammed Kasım b. Ali b. Muhammed el-Harîrî'nin (516/1122) *Makâmâtı* birinci, 1077 yılında istinsâh edilen Ebû Mansûr Abdülmelik b. Muhammed es-Se'âlibî'nin (429/138) *Simâru'l-kulûb fi'l-muzâfî ve'l-mensûb'u* ikinci ve 1222 yılında İstinsâh edilen Ebû Ömer Osman b. Ömer İbnü'l-Hâcib'in (646/1249) *el-Kâfiye'si* 'de bu tarihe uzak olması bakımından üçüncü sırada yer almaktadır. Bunun yanında günümüze en yakın olan yani, en geç tarihte istinsâh edilen ise, h. 1349 tarihini taşıyan ve Erzincanlı Müftizâde Muhammed b. Sadık'ın *Hâşiye-tü'l-istiâre* isimli eserdir.

Tarihler arası yoğunluklarına baktığımızda, vefat tarihleri h. X. asrı gösteren yazarların eserlerinin çoğunlukta olduğu dikkat çekmektedir.

Beş ana konu altında ele almayı uygun gördüğümüz eserlerin konularına göre dağılımı; nahiv elli beş; sarf dokuz; altı adeti şiir olmak üzere belâgat on beş ve iki adet sözlük şeklindedir.

Eserlerin fiziki yapılarını incelediğimizde bunların büyük bir kısmının deri ciltli olduğu görülmektedir. Ancak gerek saklama şartlarından kaynaklanan aksaklıklar gerekse eserlerin fiziki özelliklerinden mütevellid bazı husûsiyetler nedeniyle yazmaların çoğunda farklı derecelerde tahribatın ve aşınmanın yanında az sayıda da olsa bir kısmı, üzerinde araştırma yapılamayacak derecede fiziki tahribata ve yıpranmışlığa maruz kalmıştır.

Bu tür eserlerin en önemli özelliklerinden biri de üzerindeki temellük ve nesir ya da şiir tarzındaki vakfiye kayıtlarıdır. Zira bu tür kayıtlar, eserlerin hangi tarihlerde kimler tarafından kullanıldığı ve kimin sahipliğinde/kütüphanesinde yer aldığı husûslarda önemli ipuçları vermektedirler. Bu husûsiyeti dikkate aldığımızda eserlerin bir kısmında nesir halinde, dönemin Aydın valisi Sadullah Paşa tarafından kütüphaneye vakfedildiğine dair vakfiye görülmektedir. Ancak bunların, Trabzon İl Halk Kütüphanesi'ne nereden geldiğini araştırdığımızda, eserler üzerindeki vakfiye kayıtları ile Cumhuriyet sonrası kütüphane mühürlerinden bunların, Cumhuriyet öncesi muhtemelen medrese veya cami kütüphaneleri şeklinde hizmet veren Hatûniye, Fetvâhane ve Ortahisar gibi yerler ile Trabzon Akçakale'deki Hasan Saka Kütüphanesi ve Akçaabat İlçe Halk Kütüphanesi'nden devredildiği anlaşılmaktadır.

Yazmalar hakkındaki bu genel bilgilerden sonra çalışmamızda takip ettiğimiz metot hakkında şunları söyleyebiliriz.

III- Çalışmada Takip Edilen Metot

Eserleri tanıtırken, hem eserin hem de yazarın isimleri Arapça ve Türkçe olarak verilmiş, ardından gerek eser gerekse eserin yazarıyla ilgili temel bilgilerin bulunabileceği kaynaklara dipnotlarda işaret edilmiş, daha sonra yazmaların fizikî durumlarıyla ilgili olmak üzere; eserin kütüphanesi demirbaş numarası; parantez dışında kitabın/risâlenin, parantez içinde ise yazılı kısmın milimetrik olarak ölçüleri; ortalama satır sayısı; hangi varaklar arasında yer aldığı ve yazı çeşidi gösterilmiştir.

Eserlerin tertibinde, öncelikli olarak konuları dikkate alınmış ve beş gruba ayrılmıştır. Her grup kendi içinde metin, metin üzerine yazıl-

muş olan şerh, hâşiye, ta'lik vd. şeklinde sıralanmıştır. Bu sıralama verilirken hem metinler hem de bu metin üzerindeki diğer eserler arasında kronolojik sıra esas alınmış olup mükerrerlerde eser ve yazar isminin dışındaki bilgiler verilmiştir. Müelliflerin meşhur oldukları lakap ve nisbeleri Latin harflerle yazımında isimlerinden önce verilmiştir. Ayrıca birbirinden bağımsız eser yıldız işaretiyle ayrılmıştır. Bu kısa bilgilerden sonra ilgili alanlardaki eserlerin konularına göre tasnifine geçebiliriz.

IV- Arap Dili ve Belâğati Konulu Yazmalar

Yazmaları konuları itibariyle tasnif ettiğimizde bunların, a- Nahiv, b- Sarf, c- Belâğat, d- Kasîde, e-Lügat şeklinde beş başlık altında tasnif edilmeleri mümkün görünmektedir.

A- Nahiv

1- كتاب ثمار القلوب في المضاف والمنسوب -1 [Kitabu Simânî'l-kulûb' fi'l-muzâfî ve'l-mensûb], أبو منصور عبد الملك بن محمد التعالي النيسابوري [es-Se'âlibî, Ebû Mansûr Abdulmelik b. Muhammed en-Nîsabûrî (429/1038)]³. D. No: 270; Eb. 206x150 (150x95); Str. 25; Vrk. 1^b-237^b; Yz. Nesih

2- العوامل [el-'Avâmil], عبد القاهر بن عبد الرحمن الجرحاني [el-Curcânî, Ebû Bekr, Abdulkâhir b. Abdurrahman (471/1078)]⁴. D. No: 265/3; Eb. 210x150 (132x80); Str. 15; Vrk. 56^a-60^a; Yz. Nesih

3- -----, D. No: 456/2; Eb. 170x130 (90x60); Str. 11; Vrk. 47^a-53^a; Yz. Ta'lik

³ Ebû'l-Abbâs Şemseddîn Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekr b. Hallikân, *Vefeyâtü'l-'a'yânî ve 'enbâ'u 'ebnâ'i'z-zamân*, (thk. İhsan Abbâs), Beyrut 1397/1977, III/178-180; Şihâbeddîn Ebû'l-Fellâh Abdulhay b. Ahmed b. Muhammed b. el-İmâd, *Şezerâtu'z-zehebî fi 'ahbâri men zeheb*, (thk. Abdulkadir el-Arnâvut-Mahmud el-Arnâvut), Beyrut 1413/1993, III/246/247; Mustafâ b. Abdullâh Kâtib Çelebî, *Keşfu'z-zunûn' 'an 'esâmi'l-kutubî ve'l-funûn*, İstanbul 1941, I/523; İsmâil Paşa b. Muhammed Emûn b. Mir Selim el-Bâbânî el-Bağdâdî, *Hediyetu'l-'ârifin: 'Esmâ'u'l-mü'ellifin ve 'âsâru'l-musannifin*, İstanbul 1951, I/625; Ömer Rıza Kehhâle, *Mu'cemu'l-mü'ellifin: Terâcimu musannifi'l-kütübî'l-'Arabîyye*, Dimaşk 1377/1958, VI/189.

⁴ Ebû'l-Berekât İbnü'l-'Enbârî, *Nuzhetu'l-'elibbâ' fi tabakâti'l-'udebâ'*, Ürdün 1985, 363-364; Ebû'l-Hasen Cemâleddîn 'Alî b. Yûsuf b. el-Kıfî, *'İnbâhu'r-ruvvâ' 'alâ 'enbâ'i'n-nuhât*, (thk. Muhammed Ebû'l-Fazl İbrahim), Kahire 1369/1950, II/188-190; Şemseddîn Muhammed b. Ahmed b. Osman ez-Zehebî, *Siyeru 'a'lâmi'n-nubelâ'*, (thk. Hasan el-Arnâvut, Hasan el-Esed ve diğerleri), Beyrut 1405/1985, XVIII/432-435; Ebû Muhammed Abdullah b. Saîd el-Yâfî, *Mir'âtu'l-cinân*, Kahire 1953, III/101.

4- ———, D. No: 473/1; Eb. 240x150 (140x70); Str. 8; Vrk. 1^b-13^a; Yz. Nesih

5- إبراهيم بن أحمد [el-İ'râb fî zabtı 'Avâmil'i-i'râb], الجزري [el-Cezerî, İbrahim b. Ahmed (675/1275)]⁵. D. No: 358; Eb. 208x132 (143x75); Str. 17; Vrk. 1^a-81^a; Yz. Ta'lik

6- يعقوب بن يوسف سيد علي الرسوي [Mu'ribu'l-'Avâmili'l-'atîk], Bursavi [el-Bursavî, Yakup b. Yûsuf Seyyid Ali (931/1524)]⁶. D. No: 457/2; Eb. 200x145 (145x80); Str. 15; Vrk. 79^a-139^b; Yz. Ta'lik

7- يحيى بن نصوح بن إسرائيل [Şerhu'l-'Avâmil], İsraili [Yahya b. Nasûh b. İsrail (950/1543)]⁷. D. No: 353/3; Eb. 200x150 (170x95); Str. 25; Vrk. 87^a-102^a; Yz. Ta'lik

8- ———, D. No: 547/3; Eb. 200x145 (145x80); Str. 17; Vrk. 140^a-165^b; Yz. Ta'lik

9- أبو محمد، القاسم بن علي بن محمد بن عثمان الحريري البصري [Mulhatu'l-i'râb], Harîrî [el-Harîrî, Ebû Muhammed, el-Kâsım b. Ali b. Muhammed b. Osman, el-Basrî (516/1122)]⁸. D. No: 343/1; Eb. 217x162 (165x90); Str. 17; Vrk. 1^a-64^a; Yz. Nesih

⁵ Kâtib Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*, II/1180.

⁶ Kaynaklarda tespit edilemedi.

⁷ Kâtib Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*, II/1179; Br., *Gal.*, I/287; *Suppl.*, I/504.

⁸ İbn Hallikân, *Vefeyâtü'l-a' yân*, IV/63-68; Şihâbeddîn Ebû Abdullah Yâkût b. Abdullah el-Hamevî, *Mu'cemu'l-'udebâ': 'İrşâdu'l-'erîbi 'ilâ ma'rifeti'l-'edîb*, (thk. İhsan Abbas), Beyrut 1993, XVI/261-293; Şihâbeddîn Ebû'l-Fellâh Abdulhay b. Ahmed b. Muhammed b. el-İmâd, *Tezkiretu'l-huffâz*, Beyrut 1376, IV/1258; Ebû'l-Fidâ, İbn Kesîr, *el-Bidâyetü ve'n-nihâye*, Beyrut 1989, XII/191-192; Cemâleddin Ebû'l-Mehâsin Yûsuf b. Tağrîberdî el-'Atâbekî, *en-Nucümü'z-zâhire' fî mulûki Mısır ve'l-Kâhire*, (thk. Muhammed Hüseyin Şemseddin), Beyrut 1403/1992, V/235; Celâleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr es-Suyûtî, *Buğyetü'l-vu'ât fî tabakâti'l-luğaviyyîn ve'n-nuhât*, (thk. Muhammed Ebû'l-Fazl İbrâhîm), Mısır 1963, II/257/259; Ahmed b. Mustafâ, Taşköprizâde, *Miftâlu's-sa'âde' ve misbâhu's-siyâde' fî mevzû'âti'l-'ulûm*, Beyrut 1405/1985, I/206/207; Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman ez-Zehabî, *el-İber' fî haberi men gâber*, (thk. Salahaddin el-Muncid), Kuveyt 1996, IV/38; Tâceddîn Ebû Nasr Abdulvehhâb b. Alî b. Abdulkâfi es-Subkî, *Tabakâtu's-şâfi'iyyeti'l-kubrâ*, (thk. Abdülfettâh Muhammed el-Hulv - Mahmûd Muhammed et-Tenâhî), Kahire trs., VII/266-270.

10- [el-Misbâh], ناصر بن عبد السيد للطرزي, أبو المكارم, [el-Mutarrizî, Ebu'l-Mekârim, Nâsır b. Abdusseyyid (610/1213)]⁹. D. No: 409/1; Eb. 175x120 (95x60); Str. 9; Vrk. 1^a-39^a; Yz. Nesih

11- -----, D. No: 473/3; Eb. 204x150 (140x70); Str. 12; Vrk. 74^a-99^a; Yz. Nesih

12- -----, D. No: 2967/2; Eb. 190x125 (125x70); Str. 11; Vrk. 43^a-62^a; Yz. Ta'lik

13- تاج الدين، بدر الدين محمد بن محمد [ed-Dav': Şerhu'l-Misbâh], شرح المصباح الإسغرائي [el-Îsferâyînî, Bedreddin, Muhammed b. Muhammed (684/1285)]¹⁰. D. No: 131; Eb. 207x150 (147x75); Str. 13; Vrk. 1^b-145^a; Yz. Ta'lik

14- -----, D. No: 195; Eb. 267x180 (142x91); Str. 14; Vrk. 1^a-148^a; Yz. Ta'lik

15- -----, D. No: 189; Eb. 230x165 (137x75); Str. 15; Vrk. 1^a-162^a; Yz. Nesih.

16- -----, D. No: 445; Eb. 185x135 (100x70); Str. 11; Vrk. 1^a-189^a; Yz. Ta'lik.

17- حسن باشا علاء الدين الأسود [el-İftitâh: Şerhu'l-Misbâh], شرح المصباح Hasan Paşa, Alâaddîn el-Esved (827/1424)]¹¹. D. No: 380; Eb. 210x147 (158x90); Str. 19; Vrk. 1^a-113^a; Yz. Nesih

18- -----, D. No: 465; Eb. 180x130 (130x80); Str. 17; Vrk. 1^a-75^a; Yz. Ta'lik.

⁹ Siddîk b. Hasen el-Kinnevcî, 'Ebcedu'l-'ulûm, (hzr., Abdulcebbar Zekkâr), Dımşak 1978, II/311; III/11.

¹⁰ İbnu'l-İmâd, Şezerâtü'z-zeheb, VII/320; Ahmed b. Mustafâ Taşköprizâde, eş-Şekâ'iku'n-nu'mâniyye fi 'ulemâ'i'd-deoleti'l-'Osmâniyye, Beyrut 1975, I/100-102; Kehhâle, Mu' cemu'l-müellifin, XI/180; Kâtib Çelebî, Keşfu'z-zunûn, II/1708; el-Bağdâdî, Hediiyetu'l-' ârifin, II/134; Br., Suppl., I/514.

¹¹ Kâtib Çelebî, Keşfu'z-zunûn, II/1708. el-Bağdâdî, Hediiyetu'l-' ârifin, I/287; Bursalı Mehmed Tâhir, Osmanlı Müellifleri, İstanbul 1333/1914, I/271-272; Kehhâle, Mu' cemu'l-müellifin, III/246-247; Br., Suppl., I/514.

19- حاشية على شرح دياحة المصباح [Hâşiyet^{um} 'alâ Şerhi dîbâceti'l-Musbâh], Seyyid Ali, Yakup b. Yusuf el-Bursavî (931/1525) يعقوب بن يوسف سيد علي الرسوي]¹². D. No: 457/1; Eb. 200x145 (145x80); Str. 21; Vrk. 1^a-77^a; Yz. Ta'lik

20- عبد اللطيف بن جلال الدين محمد القزويني [Şerhu'd-Dav'], Abdullatîf b. Celâleddîn Muhammed (853/1449)]¹³. D. No: 443; Eb. 165x120 (140x105); Str. 20; Vrk. 1^a-119^a; Yz. Ta'lik.

21- حاشية للمصباح [Hâşiyetu'l-Misbâh] Anonim¹⁴. D. No: 207; Eb. 210x155 (145x75); Str. 17; Vrk. 1^b-133^a; Yz. Ta'lik

22- -----, D. No: 414; Eb. 180x120 (117x70); Str. 13-15; Vrk. 1^a-143^a; Yz. Ta'lik

23- الكافية [el-Kâfiye], عثمان بن عمر بن أبي بكر ابن الحاجب [İbnu'l-Hâcib, Ebû Ömer, Osman b. Ömer b. Ebî Bekr (646/1249)]¹⁵. D. No: 265/1; Eb. 210x150 (132x80); Str. 15; Vrk. 1^a-27^a; Yz. Nesih

24- -----, D. No: 456/1; Eb. 170x130 (90x60); Str. 7; Vrk. 1^a-46^a; Yz. Ta'lik

25- -----, D. No: 2967/1; Eb. 190x125 (125x70); Str. 11; Vrk. 1^a-42^a; Yz. Ta'lik

26- الوافية في شرح الكافية (كتاب متوسط) [el-Vâfiyet^{tu} fî şerhi'l-Kâfiye (Kitab^{um} Mu-tevessit)], Rukneddîn, Hasan b. Muhammed b. Şerefşâh (715/1315)]¹⁶. D. No: 127; Eb. 205x150 (136x80); Str. 15-17; Vrk. 1^b-158^b; Yz. Ta'lik

¹² Kâtib Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*, II/1709; el-Bağdâdî, *Hediyyetu'l-'ârifîn*, I/547.

¹³ Kâtib Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*, II/1709; el-Bağdâdî, *Hediyyetu'l-'ârifîn*, I/616; Br., *Gal.*, I/293; *Suppl.*, I/514.

¹⁴ Kâtib Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*, II/1708-1709.

¹⁵ ez-Zehabî, *en-Nubelâ*, XXIII/246; İbn Hallikân, *Vefeyâtü'l-a' yân*, III/248-250; el-Kınnevcî, *Ebcedu'l-'ulûm*, III/34-35; Kâtib Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*; II/1370; el-Bağdâdî, *Hediyyetu'l-'ârifîn*, I/654.

¹⁶ İbn Tağrıberdî, *en-Nucûmu'z-zâhire*, IX/231; Muhammed el-Emûn, *A' yânu'ş-şî' a*, Beyrut 1986, V/238-239; İbnu'l-İmâd, *Şezerâtu'z-zehab*, VI/35; Kehhâle, *Mu' cemu'l-müellifîn*, III/286; Kâtib Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*, II/1370; el-Bağdâdî, *Hediyyetu'l-'ârifîn*, I/283.

27- -----, D. No: 129; Eb. 203x143 (155x80); Str. 17; Vrk. 1^b-170^b;
Yz. Ta'lik

28- -----, D. No: 203; Eb. 242x160 (175x95); Str. 15; Vrk. 1^b-172^b;
Yz. Nesih

29- -----, D. No: 404; Eb. 183x130 (117x75); Str. 16; Vrk. 1^b-164^b;
Yz. Ta'lik

30- -----, D. No: 399; Eb. 203x123 (157x75); Str. 21;
Vrk. 1^a-178^a; Yz. Ta'lik
شهاب الدين بن شمس الدين عمر [el-Hindî fi şerhi'l-Kâfiye],
الزاوي الدولتآبادي الهندى [ed-Devletâbâdî, Şihâbeddîn b. Şemseddîn b. Ömer ez-Zâvilî el-Hindî (849/1446)]¹⁷.

31- -----, D. No: 191; Eb. 208x155 (102x65); Str. 9; Vrk. 1^a-408^b;
Yz. Rik'a
نور الدين، عبد الرحمن بن أحمد بن محمد الجمالي [el-Fevâidu'z-Ziyâiyye],
الشيرازي [el-Câmî, Nûreddin, Abdurrahman b. Ahmed b. Muhammed eş-Şîrâzî (898/1492)]¹⁸.

32- -----, D. No: 252; Eb. 207x140 (150x72); Str. 21; Vrk. 1^a-178^b;
Yz. Nesih

33- -----, D. No: 415; Eb. 170x105 (120x59); Str. 17; Vrk. 1^a-311^a;
Yz. Nesih

34- -----, D. No: 149; Eb. 235x172 (165x95);
Str. 20; Vrk. 5^a-112^b; Yz. Ta'lik
حاشية عصام الدين على الفوائد الضيائية [Hâşiyetu' 'Îsâmeddin ale'l-Fevâidi'z-Ziyâiyye],
عصام الدين إبراهيم بن محمد عريشاه الإسفرائيني [Arabşah, 'Îsâmeddîn, İbrahim b. Muhammed el-İsferâyînî (944/1537)]¹⁹.

35- -----, D. No: 150; Eb. 275x195 (170x115); Str. 18; Vrk. 1^a-239^b;
Yz. Nesih

¹⁷ Kâtib Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*, II/1371.

¹⁸ İbnu'l-İmâd, *Şezerâtu'z-zehab*, VII/360; Taşköprizâde, *eş-Şakâiku'n-nu' mâniyye*, I/159-160; Kâtib Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*, II/1372; el-Bağdâdî, *Hediyetu'l-'ârifîn*, I/534; Kehhâle, *Mu' cemu'l-müellifîn*, V/122.

¹⁹ Şezerâtu'z-zehab, VII/291; Kâtib Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*, I/ 1372; el-Bağdâdî, *Hediyetu'l-'ârifîn*, I/ 26; Kehhâle, *Mu' cemu'l-müellifîn*, I/101.

- 36- الإيضاح على الكافية [el-İfsâh ale'l-Kâfiye], Anonim²⁰. D. No: 244; Eb. 203x135 (157x73); Str. 21; Vrk. 1^b-198^a; Yz. Ta'lik
- 37- عثمان بن عمر بن أبي [el-Îzâh: Şerhu'l-Mufassal], شرح المفصل بكر ابن الحاجب [İbnu'l-Hâcib, Ebû Ömer, Osman b. Ömer b. Ebî Bekr (646/1249)]²¹. D. No: 226; Eb. 243x173 (197x120); Str. 29; Vrk. 1^a-225^a; Yz. Ta'lik
- 38- ———, (I. cilt), D. No: 206; Eb. 232x170 (170x115); Str. 15; Vrk. 1^a-313^a; Yz. Nesih
- 39- جمال الدين أبو عبد الله، محمد بن عبد الله ابن مالك الطائي [el-Elfiyye], İbn Mâlik, Cemaleddîn Ebû Abdullah, Muhammed b. Abdullah et-Tâ'î (672/1275)]²². D. No: 236/6; Eb. 205x145 (155x80); Str. 15; Vrk. 74^a-109^a; Yz. Nesih
- 40- ———, D. No: 397/2; Eb. 196x147 (165x75); Str. 25; Vrk. 195^a-214^b; Yz. Ta'lik
- 41- أبو محمد، عبد الله بن عبد الرحمن ابن [Şerhu Elfiyyeti'bnî Mâlik], شرح ألفية ابن مالك [İbn 'Akîl, Ebû Muhammed, Abdullah b. Abdurrahman (769/1367)]²³. D. No: 281; Eb. 215x155 (145x80); Str. 15; Vrk. 1^b-279^b; Yz. Nesih
- 42- أبو زيد، عبد الرحمن بن علي بن صالح [Şerh Elfiyyeti'bni Mâlik], شرح ألفية ابن مالك [el-Mekkûdî, Ebû Zeyd, Abdurrahman b. Ali b. Sâlih (807/1405)]²⁴. D. No: 454; Eb. 206x150 (150x80); Str. 16; Vrk. 1^a-247^a; Yz. Nesih

²⁰ Kâtib Çelebi, *Keşfu'z-zunûn*, I/133; II/1373.

²¹ el-Kinnevcî, *Ebcedu'l-' ulûm*, III/53-54; İbn Hallikân, *Vefeyâtü'l-a' yân*, VII/46-53; es-Suyûtî, *Buğyetu'l-vu' ât*, II/351-352; Kâtib Çelebi, *Keşfu'z-zunûn*, II/1774; Hayreddîn ez-Ziriklî, *el-'A'lân: Kâmisu terâcim li'eşheri'r-ricâlî ve'n-nisâ'î mine'l-'Arabî ve'l-muste'rabîn' ve'l-musteşrikîn*, Beyrut 2002, IX/272.

²² es-Subkî, *Tabakât*, V/28; el-Kinnevcî, *Ebcedu'l-' ulûm*, III/33-34; Kâtib Çelebi, *Keşfu'z-zunûn*, I/151; el-Bağdâdî, *Hediyyetu'l-' ârifîn*, II/130; Carl Brockelmann, *Geschichte der Arabischen Literatur Supplementband*, I/522.

²³ es-Suyûtî, *Buğyetu'l-vu' ât*, II/46-47; Şihâbeddîn Ebû'l-Fazl Ahmed b. 'Alî b. Hacer el-'Askalânî, *ed-Dureru'l-kâmine fi 'a'yânî'l-mi'eti's-sâmine*, (thk. Muhammed Seyyid Câdî'l-Hakk), Kahire 1385/1996, II/266-269; İbn Tağrıberdî, *en-Nucûmu'z-zâhire*, XI/215; Kâtib Çelebi, *Keşfu'z-zunûn*, I/152; Kehhâle, *Mu' cemu'l-müellifîn*, VI, 70.

²⁴ el-Kinnevcî, *Ebcedu'l-' ulûm*, III/53-54; Kâtib Çelebi, *Keşfu'z-zunûn*, I/152; el-Bağdâdî, *Hediyyetu'l-' ârifîn*, I/529; Kehhâle, *Mu' cemu'l-müellifîn*, V/156; Br., *Gal.*, II/25.

43- [el-Menhecu's-sâlik ilâ Elfiyyeti'bni Mâlik],
 نور الدين أبو الحسن علي بن محمد الأشموي [el-Eşmûnî, Nûreddîn Ebu'l-Hasan, Ali b. Muhammed (900/1495)]²⁵. D. No: 264; Eb. 210x155 (163x115); Str. 15; Vrk. 1^b-332^a; Yz. Nesih

44- [el-Mukaddimetu'l-âcurrûmiyye], أبو عبد الله، محمد بن داود بن آجروم الصنهاجي [İbn Âcurrûm, Ebû Abdullah, Muhammed b. Davûd es-Sanhacî (728/1326)]²⁶. D. No: 2971; Eb. 180x125 (123x75); Str. 18; Vrk. 1^b-9^a; Yz. Ta'lik

45- [Şerhu Lubbi'l-elbâb fî 'ilmi'l-i'râb li'l-İsferâyînî], جمال الدين عبد الله بن محمد بن أحمد النقره كار النيسابوري [en-Nukrekâr, Cemâleddîn, Abdullah b. Muhammed b. Ahmed en-Nîsabûrî (776/1374)]²⁷. D. No: 402; Eb. 190x135 (123x90); Str. 19; Vrk. 1^a-234^b; Yz. Ta'lik

46- [Şerhu'l-Muğnî li'l-Çarperdî], بدر الدين محمد بن عبد الرحيم، شرح المغني للجاربردي [el-Meylânî, Bedreddîn, Muhammed b. Abdurrahîm b. Muhammed el-Ömerî (811/1408)]²⁸. D. No: 344; Eb. 206x150 (145x80); Str. 13-15; Vrk. 1^a-160^a; Yz. Nesih

47- [Kâşifü'l-kınâ': Şerhu Kavâ'idi'l-i'râb], كاشف القناع: شرح قواعد الإعراب [Abdulkерimzâde, Muhammed b. Abdulvehhâb b. Abdulkерim (975/1567)]²⁹. D. No: 254/1; Eb. 200x125 (146x61); Str. 21; Vrk. 1^a-87^a; Yz. Nesih

²⁵ Kehhâle, *Mu' cemu'l-müellifin*, VII/184; Kâtib Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*, I/739; el-Bağdâdî, *Hediyetu'l-' ârifin*, I/739.

²⁶ es-Suyûtî, *Buğyetu'l-vu'ât*, I/238-239; ; İbnu'l-İmâd, *Şezerâtu'z-zehêb*, VI/26; Kâtib Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*, II/1796; el-Bağdâdî, *Hediyetu'l-' ârifin*, II/145; Br., *Suppl.*, II/332-335; Kehhâle, *Mu' cemu'l-müellifin*, XI/215.

²⁷ el-Askalânî, *ed-Dureru'l-kâmine*, II/392-393; İbnu'l-İmâd, *Şezerâtu'z-zehêb*, VI/242; Kâtib Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*, II/1546; el-Bağdâdî, *Hediyetu'l-' ârifin*, I/467; Kehhâle, *Mu' cemu'l-müellifin*, VI/108.

²⁸ Kâtib Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*, II/1751; Kehhâle, *Mu' cemu'l-müellifin*, X/158; Br., *Suppl.*, II/257.

²⁹ Kâtib Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*, I/124.

48- أبو Hallu ma'âkidi'l-kavâ'id li'bni Hişâm] حل معاهد القواعد لابن هشام -[es-Sivâsî, Ebu's-Senâ, Ahmed b. Muhammed ez-Zeylî, (1009/1600)]³⁰. D. No: 254/2; Eb. 200x125 (146x61); Str. 21; Vrk. 39^a-151^b; Yz. Nesih

49- محمد بن بير علي البركوي, [Birgivî, Muhammed b. Pîr Ali (981/1573)]³¹. D. No: 265/2; Eb. 210x150 (132x80); Str. 15; Vrk. 29^a-55^a; Yz. Nesih

50- ولي [Netâicu'l-efkâr: Şerhu İzhârî'l-esrâr], شرح إظهار الأسرار -[Adalı, Veliyuddîn, Mustafa b. Hamza (1085/1674'ten sonra)]³². D. No: 331; Eb. 215x130 (154x63); Str. 21; Vrk. 1^a-135^a; Yz. Nesih

51- -----, D. No: 332; Eb. 215x140 (157x72); Str. 19; Vrk. 1^a-138^a; Yz. Nesih

52- -----, D. No: 261; Eb. 225x165 (165x95); Str. 15; Vrk. 1^b-186^a; Yz. Nesih

53- Hallu esrârî'l-ahyâr fî Mu'nûbi'l-İzhâr], حل أسرار الأخيار في معرب الإظهار -[Zeynîzâde, Hasen b. Ahmed (1168/1755)]³³. D. No: 278; Eb. 207x154 (170x90); Str. 19; Vrk. 1^a-159^b; Yz. Nesih

محمد بن عبد الغني الأردبلي, [Şerhu Unmûzec li'z-Zemahşerî], شرح أمّوزج للمحشري -[el-Erdebilî, Muhammed b. Abdulganî (1036/1627)]³⁴. D. No: 328; Eb. 206x150 (145x75); Str. 10-13; Vrk. 1^a-99^a; Yz. Nesih

³⁰ Kâtib Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*; I/124; el-Bağdâdî, *Hediyetu'l-ârifin*, I/150; II/104.

³¹ Kâtib Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*, I/117; el-Bağdâdî, *Hediyetu'l-ârifin*, II/252; Şemseddin Sâmî, *Kâmûsu'l-'alâm*, İstanbul 1306-1316, I/223.

³² İsmâil Paşa b. Muhammed Emîn b. Mîr Selim el-Bâbânî el-Bağdâdî, *İzâhu'l-meknûni fi'z-zeylî alâ Keşfi'z-zunûni an esâmi'l-kutubi ve'l-funûn*, İstanbul 1364/1945, II/620; el-Bağdâdî, *Hediyetu'l-ârifin*, II/441.

³³ el-Bağdâdî, *Hediyetu'l-ârifin*, I/326; İlyân Serkis, *Mu' camu matbû' âti'l-' Arabiyye ve'l-mu' arrabe*, Mısır 1927, II/992; Kehhâle, *Mu' cemu'l-müellifin*, III/311; Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, I/321-322.

³⁴ Kâtib Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*, I/185; el-Bağdâdî, *Hediyetu'l-ârifin*, II/275; Kehhâle, *Mu' cemu'l-müellifin*, X/178.

55- -----, D. No: 320; Eb. 197x135 (150x65); Str. 17; Vrk. 1^b-51^a;
Yz. Ta'lik

B- Sarf

56- عثمان بن عمر بن أبي بكر ابن الحاجب [eş-Şâfiye^{tu} fi't-tasrîf], *İbnu'l-Hâcib*, Osmân b. Ömer b. Ebî Bekr (646/1249)]³⁵. D. No: 2946/19; Eb. 213x160 (155x85); Str. 23; Vrk. 128^a-146^b; Yz. Ta'lik

57- كريا [el-Menâhicu'l-kâfiye^{tu} fi şerhi'ş-Şâfiye], شرح الشافية -57
بن محمد الأنصاري المصري [el-Ensârî, Zekeriyya b. Muhammed el-Misrî (926/1520)
]]³⁶. D. No: 231; Eb. 204x145 (140x92); Str. 9; Vrk. 1^a-310^a; Yz. Nesih

58- حاشية على شرح تصريف العزي للفتازاني [Hâşiyet^{un} alâ Şerhi Tasrîfi'l-izzî li't-Taftâzânî],
[el-Halebî, Muhammed b. Ömer (850/1446)]]³⁷. D. No: 410/2; Eb.175x130 (130x90); Str.19; Vrk. 30^a-56^a; Yz. Ta'lik

59- أحمد بن علي بن مسعود ديكروز [Şerhu Merâhu'l-ervâh], شرح مراح الأرواح -59
[Dikgöz, Ahmed b. Ali b. Mesûd (860/1456)]]³⁸. D. No: 236/10; Eb. 205x145
(135x65); Str.17; Vrk. 113^a-142^a; Yz.Nesih

60- محمد بن بير علي الركوي [Kifâyetu'l-mubtedî fi't-tasrîf], كفاية المبتدي في التصريف -60
[Birgivî, Muhemmed b. Pîr Ali (981/1573)]]³⁹. D. No: 250/2; Eb. 195x135
(142x71); Str.15; Vrk. 32^a-73^b; Yz. Nesih

61- -----, D. No: 236/1; Eb. 205x142 (145x75); Str.15; Vrk. 1^a-20^b;
Yz. Ta'lik

³⁵ İbn Hallikân, *Vefeyâtu'l-a' yân*, III/248-250; İbn Tağrîberdî, *en-Nucûmu'z-zâhire*, VI/360-361; İbnu'l-İmâd, *Şezerâtu'z-zeheb*, V/234; el-Kınnecî, *Ebcedu'l- ulûm*, III/34-35, Kâtib Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*, II/1028; el-Bağdâdî, *Hediyetu'l-ârifin*, I/655; Br., *Gal.*, I/305; Br., *Suppl.*, I/535.

³⁶ Ebû'l-Mekârim Necmeddîn Muhammed el-Ğazzî, *el-Kevâkibu's-sâ'ire bi 'a'yani'l-mieti'l-âşire*, (thk. Cebrâil Suleymân Cebbûr), Beyrut 1979, I/196-207; İbnu'l-İmâd, *Şezerâtu'z-zeheb*, VIII/134; Kâtib Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*, II/1021; el-Bağdâdî, *Hediyetu'l-ârifin*, I/374; Br., *Suppl.*, I/536.

³⁷ Br., *Suppl.*, II/532.

³⁸ Taşköprizâde eş-Şakâiku'n-nu' mâniyye, 130-131; Kâtib Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*, II/1650; el-Bağdâdî, *Hediyetu'l-ârifin*, I/131; Br., *Suppl.*, II/14; Kehhâle, *Mu' cemu'l-miellifin*, I/220.

³⁹ el-Bağdâdî, *Hediyetu'l-ârifin*, II/252; Br. *Gal.*, II/21; *Suppl.*, II/14.

62- إمعان الأناظر ['Îm'anu'l-'anzâr], محمد بن بير علي الركوي, [**Birgivî**, Muhammed b. Pîr Ali (981/1573)]⁴⁰. D. No: 250/1; Eb. 195x135 (117x65); Str.19; Vrk. 1^a-30^b; Yz. Ta'lik

63- شرح البناء [Şerhu'l-Binâ], محمد بن حميد الكوفي, [el-Kûfî, Muhammed b. Hamîd (1168/1755)]⁴¹. D. No: 303/1; Eb.230x129 (152x69); Str. 19; Vrk. 1^a-28^b; Yz. Nesih

64- شرح الأمتلة -64 [Şerhu'l-Emsile], محمد الحاج حميد الكفوي, [el-Kefevî, Muhammed el-Hâc Hamîd (1174/1761)]⁴². D. No: 303/2; Eb. 230x129 (152x69); Str. 19; Vrk. 30^a-57^a; Yz. Nesih

C- Belâgat

65- رساله في العروض -65 [Risale^{tu}n fi'l-'Arûz], صدر الشريعة الأصغر, عبيد الله بن مسعود بن محمد, صدر الشريعة الأصغر, [Sadru'ş-şerî'ati'l-asgar, Ubeydullah b. Mesûd b. Muhammed (747/1347)]⁴³. D. No: 359/18; Eb. 200x120 (152x75); Str. 21; Vrk. 125^a-126^a; Yz. Ta'lik

66- شرح تلخيص المفتاح (مختصر المعاني) -66 [Şerhu Telihîsi'l-miftâh (Muhtasaru'l-ma'ânî)], سعد الدين مسعود بن عمر الفتازاني, [et-Taftâzânî Sadeddîn, Mesûd b. Ömer (791-1389)]⁴⁴. D. No: 476; Eb. 210x150 (130x65); Str. 15; Vrk. 1^a-230^b; Yz. Ta'lik

67- المصباح في شرح مفتاح العلوم للسكاكي -67 [el-Musbâh^u fi şerhi Miftâhi'l-'ulûm li's-Sekkâki], أبو الحسن, علي بن محمد بن علي السيد الشريف الجرجاني, [el-Curcânî, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Ali es-Seyyid eş-Şerîf (816/1413)]⁴⁵. D. No: 154; Eb. 272x180 (210x125); Str. 25; Vrk. 1^b-194^b; Yz. Ta'lik

⁴⁰ Kâtib Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*, II/1086; el-Bağdâdî, *Hediyetu'l-'ârifin*, II/252; Br., *Suppl.*, II/657.

⁴¹ el-Bağdâdî, *Hediyetu'l-'ârifin*, II/332; Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, II/7.

⁴² Kaynaklarda tespit edilemedi.

⁴³ Kâtib Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*, II/2021; el-Bağdâdî, *Hediyetu'l-'ârifin*, I/649; Serkis, *Mu' cemu'l-matbû' ât*, II/1199; Br. *Gal*, I/227; *Suppl.*, II300-301; ez-Ziriklî, IV/354.

⁴⁴ İbn Hacer, *ed-Dureru'l-Kâmine*, IV/350; Kâtib Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*, I/474; el-Bağdâdî, *Hediyetu'l-'ârifin*, II/430; Br. *Gal*, I/295; *Suppl.*, I/518; Kehhâle, *Mu' cemu'l-miellifin*, I/228.

⁴⁵ es-Şuyûfî, *Buğyetu'l-vu' ât*, II/196/197; Şemseddîn Muhammed b. Abdurrahman es-Sehâvî, *ed-Dav'u'l-lâmi' li ehli karni't-tâsi'*, Beyrut, trs., V/328-330; el-Kinnevcî, *Ebcedu'l-*

68- علاء الدين [Risale^{um} fi beyânî'mecâz ve'l-isti'are], رسالة في بيان المجاز والاستعارة -68
علي بن محمد القوشجي [Ali Kuşçu 'Alâaddîn Ali b. Muhammed es-Semerkindî,
(879/1474)]⁴⁶. D. No: 359/13; Eb. 200x120 (152x75); Str. 21; Vrk. 67^a-71^b;
Yz. Nesih

69- [Ravzu'l-ahbârî'l-muntahab^u min Rabî'i'l-ebrâr li'z-Zemahşerî], روض الأخبار المنتخب من ربيع الأبرار للزمخشري -69
محيي الدين محمد بن قاسم بن يعقوب [Muhyiddîn Muhammed b. Kâsım b. Yakub (940/1533)]⁴⁷. D. No: 401; Eb. 185x140
(112x70); Str. 15; Vrk. 1^a-174^b; Yz. Nesih

70- شرح رسالة الاستعارة لأبي القاسم اللبي [Şerhu Risâleti'l-isti'are li-Ebi'l-Kâsım
el-Leysî], عصام الدين إبراهيم بن محمد الإسفرائني [Arabşah, İsbâmeddîn, İbrahim b. Mu-
hammed el-İsferâyînî (951/1544)]⁴⁸. D. No: 237/2; Eb. 205x150 (156x90);
Str. 15; Vrk. 28^a-42^b; Yz. Nesih

71- -----, D. No: 375/3; Eb. 235x167 (163x85); Str. 21; Vrk. 18^a-
28^b; Yz. Ta'lik

72- حاشية الاستعارة لعصام الدين الإسفرائيني [Hâşiyetu'l-isti'âre li 'İsbâmeddîn el-
'İsferâyînî], محمد صادق بن السيد عبد الرحيم الأرنجاني الشهير بمفني زاده, [Müftizâde, Muham-
med b. Sadık b. Abdurrahman el-Erzincânî (1223/1808)]⁴⁹. D. No: 211;
Eb. 204x145 (155x80); Str. 17; Vrk. 1^a-171^b; Yz. Nesih

73- نتائج الأنظار ومحصل أفكار الأفتكار في القرائد السنية -73
[Netaicu'l-'enzâr ve muhassılu 'ebkârî'l-'efkâr fi'l-Fera'idi's-seniyye], أبو النافع أحمد بن محمد بن إسحاق القازيابادي, [el-

' ulûm, III/57; Kehhâle, Mu' cemu'l-müellifin, VII/216; Kâtib Çelebî, Keşfu'z-zunûn, II/1736; el-Bağdâdî, Hediyetu'l-'ârifin, I/729; Br., Gal., I/739; Br., Suppl., I/650.

⁴⁶ Taşköprizâde, Miftahu's-sa' âde, I/97-100; el-Bağdâdî, Hediyetu'l-'ârifin, I/736; Mehmed Süreyya, Sicill-i 'Osmânî yâhud Tezkire-i meşâhîr-i 'Osmâniyye, İstanbul 1308, III/486; Br., Gal., II/235; Br., Suppl., II/330.

⁴⁷ Kâtib Çelebî, Keşfu'z-zunûn, I/833, 916; el-Bağdâdî, Hediyetu'l-'ârifin, II/235; Br., Gal., I/292; Br., Suppl., I/512.

⁴⁸ Kâtib Çelebî, Keşfu'z-zunûn, I/845, 916; el-Bağdâdî, Hediyetu'l-'ârifin, I/26; Br., Gal., II/247; Br., Suppl., II/250.

⁴⁹ el-Bağdâdî, Hediyetu'l-'ârifin, II/355; Kehhâle, Mu' cemu'l-müellifin, X/76.

Kazabâdî, Ebu'n-Nâfi' Ahmed b. Muhammed b. İshak (1163/1750)]⁵⁰. D. No: 375/1; Eb. 235x167 (145x85); Str. 17; Vrk. 1^a-15^b; Yz. Nesih

D- Şiir

74- شرح ديوان أبي الطيب المتنبي (المجلد الثاني) [Şerhu Dîvânı Ebi't-Tayyib el-Mutenebbî], (II. Cilt), (II. Cilt), [el-Vâhidî, Ebû'l-Hasan Ali b. Ahmed (468/1075)]⁵¹. D. No: 407; Eb. 180x130 (145x90); Str. 21; Vrk. 1^a-230^a; Yz. Nesih

75- معين الدين أبو نصر أحمد عبد الرزاق [el-Kasîdetu't-Tantarâniyye], القصيدة الطنطرنية [et-Tantarâni, Mu'înuddîn, Ebû Nasr, Ahmed b. Abdurrazzâk (485/1092)]⁵². D. No: 263/ 11; Eb. 220x150 (155x75); Str. 15; Vrk. 78^a-79^a; Yz. Ta'lik

76- نعمة الله بن روح الله [Şerhu'l-Kasîdeti't-Tantarâniyye], شرح القصيدة الطنطرنية [el-Kerbelâini, Nimetullah b. Ravhullah el-Husnâ]⁵³. D. No: 379/4; Eb. 210x140 (155x80); Str. 15; Vrk. 167^a-185^a; Yz. Ta'lik

77- أبو إسماعيل، مؤيد الدين حسن بن علي الطغراني، [Lâmiyyetu'l-'acem], لامية العجم [et-Tuğrâ'î, Ebû İsmail, Mueyyiduddîn, Hasen b. 'Ali (513/1119)]⁵⁴. D. No: 263/10; Eb. 220x150 (155x50); Str. 15; Vrk. 76^a-78^a; Yz. Ta'lik

78- أضواء البهجة في إبراز دقائق المنفرجة [Advâu'l-behce^{ti} fi îbrâzı dekâ'iki'l-Munferice], زين الدين أبو يحيى زكريا بن محمد الأنصاري [el-Ensârî, Zeyneddîn Ebû Yahya,

⁵⁰ el-Bağdâdî, *Hediyetu'l-ârifin*, I/175; Br., *Suppl.*, II/260; *Kehhâle, Mu' cemu'l-müellifin*, II/81; Ahmed Cevdet Bey, *Tefsir Tarîhi*, Süleymaniye Kütüphanesi, İzmirli İsmail Hakkı Kismü, No: 3814, s. 147; Mehmed Tâhîr, *Osmanlı Müellifleri*, I/404.

⁵¹ İbn Hallikân, *Vefeyâtu'l-a' yân*, 3/303; el-Kıftî, *İnbâhu'r-ruvât*, 2/223; Kâtib Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*, I/809; ez-Ziriklî, *el-A' lâm*, 4/255.

⁵² Kâtib Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*, II/1340; el-Bağdâdî, *Hediyetu'l-ârifin*, I/80; *Kehhâle, Mu' cemu'l-müellifin*, I/272; Br., *Suppl.*, I/446.

⁵³ Aka Bozork et-Tahrânî, *ez-Zer'â ilâ tesânîfi'ş-Şi'a*, V/1214, sayı: 7790.

⁵⁴ Salâhaddîn Halîl b. 'Aÿbek es-Safedî, *el-Vâfi bi'l-vefeyât*, (thk. Ahmed el-Arnâvut-Türkî Mustafâ), Beyrut 1420/2000, XI/93-96; İbn Hallikân, *Vefeyâtu'l-a' yân*, I/200-203; İbnu'l-İmâd, *Şezerâtü'z-zeheb*, IV/41-43; İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, Beyrut 1989, IV/190; İbnu'l-Enbârî, *Nuzhetü'l-'elibbâ*, II/73; Muhammed el-Emîn, *A'yânü'ş-Şi'a*, Beyrut 1986, VI/127; *Kehhâle, Mu' cemu'l-müellifin*, II/36; ez-Ziriklî, *el-A' lâm*, II/267; ez-Zehbî, *en-Nubelâ*, XIX/454; Kâtib Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*, II/1537.

Zekeriyya b. Muhammed (926/1520)]⁵⁵. D. No: 237/1; Eb. 210x150 (150x78); Str. 19; Vr. 1^a-27^a; Yz. Ta'lik

79- فتح باب الإسعاد في شرح قصيدة بانت سعاد [Fethu bâbi'l-is'âd fî şerhi Kasîdeti Bânet Su'âd], نور الدين علي بن سلطان القاري [Ali el-Kârî, Nûreddîn Ali b. Sultân (1014/1606)]⁵⁶. D. No: 462; Eb. 200x150 (145x82); Str. 17; Vr. 1^a-30^a; Yz. Nesih

E- Lügat

80- [Muhtâru's-Sihâh], مختار الصحاح - زين الدين أبو عبد الله محمد بن أبي بكر الرازي [er-Râzî, Zeyneddîn Ebû Abdullâh, Muhammed b. Ebî Bekr (660/1260)]⁵⁷.

D. No: 161; Eb. 263x184 (190x110); Str. 23; Vr. 1^b-190^b; Yz. Nesih

81- -----, D. No: 461/2; Eb. 205x155 (145x80); Str. 17; Vr. 18^b-343^b; Yz. Nesih

BİBLİYOGRAFYA

Ahmed Cevdet Bey, *Tefsir Tarihi*, Süleymaniye Kütüphanesi, İzmirli İsmail Hakkı Kısmı, No: 3814.

Muhammed el-Emîn, *A 'yânu's-şî'a*, I-XIV, Beyrut 1986.

el-Bağdâdî, İsmâil Paşa b. Muhammed Emîn b. Mir Selim el-Bâbânî, *Hediiyetu'l-'ârifîn: 'Esmâ'u'l-mü'ellifîn ve 'âşâru'l-musannifîn*, I-II, İstanbul 1951.

-----, *Îzâhu'l-meknûn fi'z-zeyli alâ Keşfi'z-zunûnî 'an 'esâmi'l-kutubî ve'l-funûn*, I-II, İstanbul 1364/1945.

İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, I-XV, Beyrut 1989.

⁵⁵ el-Ğazzî, *el-Kevâkibu's-sâ'ire*, I/196-207; ez-Zehebî, *Şezerâtu'z-zeheb*, VIII/134-136; Kâtib Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*, II/1364; Br., *Gal.*, II/100; Br., *Suppl.*, II/474; Kehhâle, *Mu' cemu'l-müellifîn*, IV/182.

⁵⁶ Muhammed Emîn b. Fazlullah b. Muhibbullah el-Muhibbî, *Hulâsatu'l-'eser fi a'yani'l-karni'l-hâdî 'aşr*, Beyrut 1284, III/185-196; ez-Ziriklî, *el-A' lâm*, V/166; el-Bağdâdî, *Hediiyetu'l-'ârifîn*, I/751-753; Kehhâle, *Mu' cemu'l-müellifîn*, VIII/100-101.

⁵⁷ Kâtib Çelebî, *Keşfu'z-zunûn*, II/1072-1073; el-Bağdâdî, *Hediiyetu'l-'ârifîn*, II/127; ez-Ziriklî, *el-A' lâm*, VI/279; Kehhâle, *Mu' cemu'l-müellifîn*, IX/112; Br., *Suppl.*, I/196.

Brockelmann, Carl, Gal., *Geschichte der Arabischen Litteratur*, I-II, Leiden 1943-1949.

Brockelmann, Carl, Suppl., *Geschichte der Arabischen Litteratur Supplementanbant*, I-III, Leiden.

Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, I-III, İstanbul 1333/1914.

es-**Sehâvî**, Şemseddîn Muhammed b. Abdurrahman, *ed-Dav'u'l-lâmi' li ehli karni't-tâsi'*, I-VI, Beyrut, trs.

el-**Ğazzî**, Ebu'l-Mekârim Necmeddîn Muhammed, *el-Keoâkibu's-sâ'ire bi 'a'yani'l-mieti'l-âşire*, thk. Cebrâ'il Suleymân Cebbûr, I-III, Beyrut 1979.

İbn Hacer el-'Askalânî, Şihâbeddîn Ebû'l-Fazl Ahmed b. Alî, *ed-Dureru'l-kâmine^{tu} fi 'a'yâni'l-mi'eti's-sâmine*, thk. Muhammed Seyyid Câdi'l-hakk, I-IV, Kahire 1385/1996.

İbn Hallikân, Ebû'l-Abbâs Şemseddîn Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekr, *Vefeyâtu'l-'a'yân' ve 'enbâ'u 'ebnâ'i'z-zamân*, thk. İhsan Abbâs, I-VIII, Beyrut 1397/1977.

İbn Tağrıberdî, Cemâleddin Ebû'l-Mehâsin Yûsuf el-'Atâbekî, *en-Nucûmu'z-zâhire^{tu} fi mulûki Mısır ve'l-Kâhire*, thk. Muhammed Hüseyin Şemseddin, I-XVI, Beyrut 1403/1992.

İbnu'l-İmâd, Şihâbeddîn Ebû'l-Fellâh Abdulhay b. Ahmed b. Muhammed, *Şezerâtu'z-zeheb' fi 'ahbâri men zeheb*, thk. Abdulkadir el-Arnâvut-Mahmud el-Arnâvut, I-X, Beyrut 1413/1993.

-----, *Tezkiretu'l-huffâz*, I-V, Beyrut 1376.

İbnu'l-'Enbârî, Ebû'l-Berekât, *Nuzhetu'l-'elibbâ'i fi tabakâti'l-'udebâ'*, Ürdün 1985.

İbnu'l-Kıftî, Ebû'l-Hasen Cemâleddîn Alî b. Yûsuf, *'İnbâhu'r-rivvâti' 'alâ 'enbâ'i'n-nuhât*, thk. Muhammed Ebû'l-Fazl İbrahim, I-III, Kahire 1369/1950.

İyân Serkis, *Mu'camu matbû'âti'l-'Arabîyye' ve'l-m'arrabe*, I-II, Mısır 1927.

el-**Kınnevî**, Sıddîk b. Hasan, *'Ebcedu'l-'ulûm*, hzr. Abdulcebbar Zekkâr, I-III, Dimşak 1978.

Kâtib Çelebî, Mustafâ b. Abdullâh, *Keşfu'z-zunûni 'an 'esâmi'l-kutubi ve'l-funûn*, I-II, İstanbul 1941.

Kehhâle, Ömer Rıza, *Mu'cemu'l-mü'ellifin: Terâcimu musannifl-kütübi'l-'Arabîyye*, I-XV, Dimaşık 1377/1958.

Mehmed Süreyya, *Sicill-i 'Osmânî yâhud Tezkire-i meşâhîr-i 'Osmâniyye*, I-IV, İstanbul 1308.

el-**Muhîbbî**, Muhammed Emin b. Fazlullah b. Muhîbullah ed-Dimaşkî, *Hulâsatu'l-'eşeri fi 'a'yani'l-karni'l-hâdi 'aşr*, I-IV, Beyrut 1284.

es-**Safedî**, Salâhaddîn Halîl b. 'Aybek, *el-Vâfi bi'l-vefeyât*, thk. Ahmed el-Arnaut-Türkî Mustafâ, I-XXIX, Beyrut 1420/2000.

es-**Subkî**, Tâceddîn Ebû Nasr Abdulvehhâb b. Alî b. Abdulkâfi *Tabakâtu's-şâfi'iyeti'l-kübrâ*, thk. Abdulfettâh Muhammed el-Hulv-Mahmûd Muhammed et-Tenâhî, I-X, Kahire trs.

es-**Suyûtî**, Celâleddîn Abdurrahman b. Ebî Bekr, *Buğyetu'l-ou'âtî fi tabakâti'l-luğaviyyîn ve'n-nuhât*, thk. Muhammed Ebû'l-Fazl İbrâhîm, I-II, Mısır 1963.

Şemseddin Sâmi, *Kâmûsu'l-'alâm*, I-VI, İstanbul 1306-1316.

Taşköprizâde, Ahmed b. Mustafâ *eş-Şekâ'iku'n-nu'mâniyye^u fi 'ulemâ'i'd-devleti'l-'Osmâniyye*, Beyrut 1975.

-----, *Miftâhu's-sa'âde^{ti} ve misbâhu's-siyâde^{ti} fi mevzû'âti'l-'ulûm*, I-III, Beyrut 1405/1985.

el-**Yâfi**, Ebû Muhammed, Abdullah b. Saîd, *Mir'âtu'l-cinân*, I-IV, Kahire 1953

Yâkût el-Hamevî, Şihâbeddîn Ebû Abdullah Yâkût b. Abdullah *Mu'cemu'l-'udebâ': 'İrşâdu'l-'erîbi 'ilâ ma'rifeti'l-'edîb*, thk. İhsan Abbas, I-VII, Beyrut 1993.

ez-**Zehebî**, Şemseddîn Muhammed b. Ahmed b. Osman *el-'İber^u fi haberi men ğaber*, thk. Salahâddin el-Müncid, I-IV, Kuveyt 1996.

-----, *Siyeru 'a'lâmi'n-nubelâ'*, thk. Hasan el-Arnaut, Hasan el-Esed ve diğeri, I-XXV, Beyrut 1405/1985.

ez-**Zirikî**, Hayreddîn, *el-'A'lâm: Kâmûsu terâcim li 'eşheri'ricâlî ve'n-nisâ'i mine'l-'Arabî ve'l-muste'rabîn ve'l-musteşrikîn*, I-VIII, Beyrut 2002.